

Խիստ լաւ, դորանով դու իմ ամենա- սիրելին ես, եթէ ինչպէս խօսքով, զոր- ծով էլ այնպէս կատարող լինիս: Բայց լսի՛ր, մի ինչ և իցէ իր, նորա բարեմոյն մասունքը եթէ յարմար արամադրութիւն ունին, այն կլինի և կասուի գեղեցիկ. իսկ եթէ նորա մի ամենաշնչին մասնը վերա- նես, և կամ մասնը ինքը ի բնէ բարեմոյն չլինի, նա իսկոյն կըողնազանայ և կասուի անկատար: Ուստի՛ կողաշնամ սիրովն Հի- սուի Վրիստոսի, մի քանի օր պահելոյ համար, այդ թանգ գեղեցիկութիւնդ մի՛ ազեղացնել, որ ոչ դու և ոչ տկար եղ- բայրդ գայթակղիք, վասն ձեր «Վրիս- տոսն մեռաւ», ²⁶⁾ : — Եւ յ մնայ, այժմ դառնանք այդ առարկայի վերայ ուրիշ կերպ խօսել: Օրր օրինակ՝ մի մարդ որ ուզենայ միոյ շինուածքի հիմքը տակն ու վրայ անել, ոչ յառաջ ու առաջ նորա խիզարից և ցօւքից (մարդակ) կսկսէ, ու յետոյ անկիւնաքարը և գերանը:

Ինչպէս կարելի է մարդ, եթէ թեթեւ րեւը չուզենայ մատով շարժել, ծանրը շարժած տանիլ. այդպիսի իրք վատ դու- շակութիւն կունենան ապագային, և ամենավատ հեռեանք: «Փոքր մի խմոր գամենայն զանգուածն խմորէ», ²⁷⁾ : Ղի- տեմ թէ և մաքումդ այդ չկայ, բայց խնդ- րեմ մի քիչ խորը մտածիր՝ տես, առա- ջին ողբ որ քարչիս, շղթայի միւս ողիւրդ առանց ձեռք տալու իրանք իրանց կզան: Ղուլպի առաջին թիւը իւր քարչիս, միւս-

նիւրը շարունակ կքանդուին: Ա՛յ երեւ յի- շած Աինիկոսը թէպէտ և ինքը չէր ու- զում բոլոր ջախտհոյթիւնը առաքինութեան հաշվում դասել, բայց որ հիշուածիւնը առանց որոշելոյ՝ թէ ո՞րն է բանական հիշ- տութիւն, որ տեսալը պահելոյ կզակի մի- ջոցն է, և ո՞րն է անասնականը, որ անաս- նոցն է յատուկ ²⁸⁾, անխոհմարտ արա- մարանց, «Եւ յ որ բերկրեցուցանէ՝ է բարի, իսկ հիշուածիւնն բերկրեցուցանէ զմեզ, ապա է բարի», : Ուստի Աինիկեան աշակերտք, որոց մօլե էր գաղափարը, հիշուածիւնը միայն անասնական ճանա- չելով, մոլութեան խորխորաւը զորովե- ցան. այսպէս է և քո գաղափարը՝ սիրելի պատանկեր:

(ՍՆՉԵՆ ԷՅԵԴՅՅՅ)

ՄԱՆՈՒՆԷՆ ԲԱՆԱՆԱՑ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏԵԱՆՑ.

ԲԱՆՔ ԻՆՉ ԸՆԴԴԷՄ ՏԳԻՏՈՒԹԵԱՆ.

Ո՛վ Հոգւոյն զօրութեան ազդ եղելոյ յայրն երանելի ի Խորէնեանն Մովսէս, յայն՝ որ ի ծե- րութեան ի թեւս թեթեւս սլացաւ անոր քան զԶհեղեղ՝ անտի ծաղկունս սքանչելիս ընդ զիւ- ցաղանցն դարու մինչ ցկէտ Արշակունեանն հա- րաւորութեան փնջէր ի ձեռն Բաղրատունեանն Սա- հակայ, յորմէ և բոլոր Հայ սերնդոցս: Ո՛վ ա- նաշատաղատ պատմադրիտ զի ոչ եթէ Յունա- կանին եղև հեռեօղ բանից բանաստեղծից, իւ- րոյն ազգի եղծանելով զպատմութիւն ի շաղկապ- փունս միջամտեալ առասպելաց, այլ առասպե- լաց՝ կամ լաւ ևս վիպից զպար մերթ ընդ մերթ շարահիւսելով ընդ կարգ պատմութեան, զճմար- տութիւն բացտնայիցեցանք, առանց ի նոսրն յամառելոյ իւր թէ ճշդիւ իցեն իրագործեալ, Եւ

(26) Ա. Կորնթ. զԼ. Զմբ. 11. — Հռոմ. զԼ. ԺԴ. Զմբ. 15.

(27) Գաղ. զԼ. Ե. Զմբ. 9. և Ա. Կորնթ. զԼ. Ե. Զմբ. 6.

(28) Կովչնոյ յերրորդ մասին Փիլիս. խնդիր Զ. պրակ Զ. յաղաղք բարեխառ.

ոչ եթէ զհարազատն ազգաբանութեամբ գովասանից, առնէր արժանաւոր որպէս առնեն ոմանք ի պատմագրաց, այլ զճշմարտութիւնն գրելով՝ զարժանաւորս գովեստից ներրողինեաց, իսկ որք պորտոյ եղեն պարարող՝ անփշիմ զգարգացման հայրենւոյն հակիրճ բանիւք ողբայր, և ի բան իւր ճտնարակեւր յանդիմանէր զնոցին տմարդութիւն ընդ բանս յարելով ներրողինից, Տրդատայր իւրոյն հոգեւոր հօր Սահակայ Պարթևի, և ողբոցն սրտաշարժ պրակիւ Զայս առնէր ոչ եթէ ի ներքին կրից վատթարագունից ընդոռոտցեալ զազգն անցունելոյ աղազաւ Յարեան ի նմա կիրք՝ եթէ դէպ լիցի ումէք ասել, բայց զհարդ կարէին զաչս այնպիսոյ կուրացուցանել զի լաւն դիտել, որ ի սէր հայրենի լուսաւորութեան՝ հայրենասիրութեան ի թեւս մերթ յԱդէքանդրիայ՝ մերթ ի Հռովմ՝ և մերթ ի Բիւզանդիոն մայրն քաղաքաց զհանդիստ առնէր ընդ ջոկս եղբարց նուիրելոց հայրենի լուսաւորութեան, Բաւս են ոչ ասեմ՝ զոյ նորա քամայոյ առ ատելութեան՝ պատկասեալ ի բանիցն՝ որք զլիթ արտասուաց տան աչաց ժայտքել՝ «Ողբամ ըզքեզ, Հայոց աշխարհ . . . , զի բարձաւ թագաւոր և քահանայ, արմատացաւ անկարողութիւն, և որք գինի . . . Այլ յիշէր մանաւանդ զպակասութիւն հայրենի իշխանաց և թագաւորաց, հպատակաց և հոգեւոր գասու՝ ամոքել կամելով զյեանորդս յեղեական բարուց, առ չափազանցութեան սիրոյ՝ զոր օրինակ այր զսիրելին յիւրաքանչիւր աննշան շեղմունս խրատէ զարարս տմարդակնս նմա առնէր յուշ, թերեւ պատկասեալ ի բանիցն բարբառելեաց գայցնն ի լաւութիւն, բայց աւաղ, զհարդ ընդ վայր ելին խրատք այնպիսոյ հօր Միթէ ընդվայր եյանեն բա՛ր Մովսիսի և սխալէր նա ի բան իւր, ժողովբրդականք վէսք, մեծախօսք, անվաստակք, պրեցողք, վնասակարք և փախուցեալք ի ժառանգութենէ, Բանդի առ զրժոգութեան բարուց այր զարամբ ելեալ զկարծիս մարմնաւորել յառաջ վաղէր, զօրինակ ի Բաբելոնական ընկալեալ ի խառնակութենէ լեզուաց ոչ սակաւ շիրմութեանց տալով տեղի Վասն զի Սահակ ընկեցեալ լինէր ի հովուական Աթոռոյ՝ չլինել նոցա

և հօգիւ վանի շնորհաւորոյ նոցա ի փախելի ի դատ պարսից ի հայրենի ժառանգութենէ, — զԱրշակունին յընդունել ի թագաւոր — իսկ Շքմուելի, Սուրմակայ և Բքբիշոյի աթոռ հովուական զանգորբութիւն ոչ կարէր գտանել, Արշակունին քամահայ լինէր չլինել նոցա թագաւոր, Իսկ Հապուհ Սաղանորդի կնամարտի զանուն ի Մակեդոնոյն ընգտնէր, և ի Հաւատպայ Արծրունւոյ զոչ պատշաճ պատասխանին լծող այք գովեստից դուռատիք հաճեցին ներրողինել զայսոսիկ, բայց ես ոչ կարեմ զայնպիսիս գովեստից առնել արժանաւոր, որք զԱստուածայինն ընդ ոտիւք առին զպատուէր, «ճառայք հնազանդ լիրութեանց ձեկոց մարմնաւորաց», արք պատճառօղք սրածութեանց ի խողիսօգումն Հայ որերորդ փանդի ընդդէմ վտարանջութեան հպատակոց՝ բուռն զօրութիւնք ի հնազանդութիւն առաքին, և որք ընդ հարազատաց նովին վարէին օրինակաւ, արդ արարք նոցունց յամսպութեանց և լարշութեանց են պտուղ, Վաստակ այսպիսեաց՝ ազգակործան անմարանութիւն և այլք սորուն ի սակի եղեականք՝ ծնունդ կատարեալ տղիտութեան, զորոց գանդատելով Մովսէսն պատմադիր ասէր ի սկիզբն գործոյն, «Կամ մէկ ոչ գտնիմաստանէր բարս առաջնոց մերոց նախնեաց առանց յիշատակի բարեասանաց թողուլ», Որք կուրացեալ ունելով զաչս մտաց տկարացան ըզբարուրքն անօրինել յօգուտ ազգութեան, զորս թշուառագոյն քան զկոյրս համարիմ, յեղիշեայ ուսեալ որ մտք ճախր քան զստորայինս ի դիր արձանացուցանէր, «Կոյր զրկի ի ճառագայթից արեգական, իսկ տղիտութիւն՝ ի կատարեալ դիտութեանց», և ապա «Իսկ է կոյր աչք» քան կոյր մտք, «Բանդի կոյր՝ որ մարմնոյ ակամբ է՝ անձին և եթ թշուառութեանց լինի պատճառ, իսկ մտաց աչք ոչ միայն զերեւելի տարբանութիւն զիտելոյ նպատեն, այլ երեւակայելոր զորս ի յայտ բերեն իրագործելով, ուստի կուրութիւն՝ որ մտաց աչք է՝ է պատճառ այնց ամենից՝ որք յաչաց մարմնաւորաց զազախարեալ կան ի տախտակ սրտի և ցորչալի զօրեն յիշողութիւնք:

Տգիտութիւն՝ որ ցարդ սիւռէ զչամանդաղ ընդ ծրիք Հայաստան աշխարհի, յորում զկուղականք

Թերևս բազումք ի քաղաքացեաց Թարթափին կուրորէն Թարց զելս գտանելոյ անհնթեթ մառադիսին Տգիտութիւն՝ որ նահապետականն յերևան ածէ դարու զպատկիր ի հայթայթումն օրական պարէնի տալով յածել յերեզս դժուար ընթացոյ միայն կուսակաշտութեան ի քրիստոնէութեան փոխեալ անունն առանց զշառաւիղոն ի բաց քանցելոյ զի ո՞ր Հայ գիւղացի զջանս պարսկայնոյն զենպետաց ոչ իրագործէ կանխելով յաղօթս ի նորումն լուսնի յայս կերպր — «նոր նոր, շնորհաւոր է Թաս՝ հալիւոր, զաս Թագաւոր, մահին Թանգութիւն, հացին էծնութիւն, իմ հօրնը մօրն արքայութիւն» և այս Թարց հառապունելոյ յետս ընդդէմ յաղօթարանէն զտէրունականն կնքելով նշան և զժք ու մանր են՝ որք ոչ ի հաստատութիւն բանից մատնանիչ յարեն երդնուն և են արւելոյ և զժք օգիտութեան են պտուղք սրբազան համարիլ, զորս յերևան ածելն Թերևս տաղտկութիւն պատճառեացէ որոց կիրառութիւն է յիմարութիւն և տմարդութիւն, և մանաւանդ անգիտութեամբ հերետիկոսութիւն առաջի ազգաց օտարաց յամօթ և ի նախաթինս զիսնաւորաց համասեօից:

Եղեն բազումք, որք զազգն կամեցեալ յարգիցոցանել՝ բանաստեղծութեանց և երևակայութեանց զհիտ եղեն, իրագործեալ կամելով ցուցանել. բայց լաւ էր զհիւանդութիւնն յայտնել, և ըստ հիւանդութեանն յիմաստնոյ զեղատուէ ընդունել զղիզ, քան առողջի ստանալով կերպարանս՝ մեռանիլ անայցելու:

Բազումք եղեն որք ի հաստատութիւն ուսումնարանաց՝ զհաճոյականն անձկանօք ետուն ըզպատասխանիտ և բազմաց ուսումնարանաց յայտարարութիւնք՝ ո՞ր արդեօք աշակերտացն իցեն ուսեալ խումբ. զի ուսումնարան է աղըշական աշակերտի, և հակասական պարապորդութեան, եւ ո՞ր ուսումնարան՝ որ նպատակին իցէ հետամուտ առանց զգածելոյ կազիւ և կռուով. զուն ուրիշք Թերևս բնաւ ուրիշք Այց ամենեցուն պատճառ՝ զերկպառակութիւնն զնեմ պտուղացիտութեան՝ որոյ ի ձեռս խաղաղիկ եղեալ է նախնին Հայաստան, Երկպառակութիւն՝ որոյ Թոյն դառնութեան հանձարեղին ի Թագաւորս

ազգ եղեալ, զտրցակ փայտից առաջի առնել որդւոց իւրոց ի բեկանել մի ըստ միօրէ՝ միանգամայն զտրցակն. որում անկարօղ գտեալ պատուէր տայր. — Ի Որդեակէք, եթէ մի իցեն ձեր կամք՝ զիւրին է ձեզ բեկանել՝ միմեանց կայով ի Թիկունս ապա Թէ ոչ, մնայ ձեզ մի մի բեկանիլ. զսոցն պարտ է իմանալ և առ Թշնամիսն:

ԵՆՈՂՔ ՍԱՐԿԱՆԱԿ ՄՈՂՍԻՍԵԱՆ:

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

Ն Ո Ւ Է Ր

Ղազիելիւրթցի Մեծ. Պ. Վարդան Սարգիսեան Զանցուղազեանց ի նպաստ ձեմարանի Մայր Աթոռոյս հինգ հարիւր բուբնուիրեց:

Ամսագրոյս միջոցաւ մեր շնորհակալութիւնը յայտնելով յիշեալ Զանցուղազեանցին՝ կգովեմք նորին բարեկախանձ եռանդը և բարեգործութիւնը:

Պ Ե Ր Ե Դ Ե Ր Զ

Գեր. Գեորգ Ս. Արքեպիսկոպոս Վեհապետեանց՝ Ասորախանայ վիճակին Առաջնորդն՝ ի մէկն ամսոյս և Առաջնորդն Եւդոկիոյ Գեր. Յակոբ ձգնաւորեան և Գեր. Կարապետ Սերովբեան նորապսակ Եպիսկոպոսուք յերեքն ամսոյս ի Մայր Աթոռոյս մեկնեցան երթալ յիւրեանց տեղիս:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴԻ:

Գեր. Սուքիաս Նորապսակ Եպիսկոպոսն Պարզեանց՝ Աղեքսանդրապօլոյ վի-